

*Zimsko potovanje**

Zadnji teden avgusta leta 1939, ko so Pariz preplavile govorice o vojni, je bil mladi profesor književnosti Vincent Degraël za nekaj dni povabljen na posestvo v okolici Le Havra, katerega lastniki so bili starši enega izmed njegovih kolegov, Denisa Borrada. Večer pred odhodom je Degraël med brskanjem po knjižnici svojih gostiteljev, kjer je iskal eno izmed tistih knjig, ki smo jo od vekomaj nameravali prebrati, a jo bomo imeli ponavadi komajda čas prelistati ob kakšnem ognjišču, preden se bomo pridružili četrti partiji bridža, naletel na tanko knjižico z naslovom *Zimsko potovanje*, katere avtor mu je bil popolnoma neznan, njene prve strani pa so nanj naredile tako močan vtis, da se je pri svojem prijatelju ter pri njegovih starših komaj še lahko opravičil, preden jo je odšel brat v svojo sobo.

Zimsko potovanje je bilo nekakšna v prvi osebi napisana pripoved, ki se je odvijala v napol domišljjski pokrajini, njeno težko nebo, mračni gozdovi, zaobljeni griči in z zelenkastimi zapornicami prepredeni prekopi pa so s potuhnjeno vztrajnostjo spominjali na flandrijske ali ardenske krajine. Knjiga je bila razdeljena na dva dela. Prvi, krajši del je z zamegljenimi izrazi slikal neko na videz iniciacijsko potovanje, ki ga je na vsaki etapi očitno zaznamoval neuspeh in na koncu katerega je anonimni junak, mož, pri katerem je vse navajalo k domnevi, da je še mladenič, prispel na breg v gosto meglo potopljenega jezera; tam ga je čakal brodnik in ga odpeljal na strm otoček, sredi katerega se je dvigala visoka in mračna zgradba; komaj je mladenič stopil na ozek mostovž, ki je predstavljal edini dostop do otoka, že se je prikazal čuden par: zdelo se je, kot da bi starec in starka, oba ogrnjena v dolge črne pelerine, ki sta se mu postavila vsak ob en bok, ga prijala za komolce in se kolikor je bilo le mogoče stisnila k njemu, vzniknila iz megle; bili so skorajda zraščeni eden z drugim, ko so plezali po razriti stezi, vstopili v stavbo, se vzpeli po lesenem stopnišču in prispeli do spalnice. Tam sta starca tako nerazložljivo, kot sta se prikazala,

* Novela je bila prvič objavljena leta 1980 v 18. številki informativnega biltena založbe Hachette (*Hachette Informations*), nato pa leta 1983 v Percu posvečeni številki revije *Magazine littéraire*. V knjižni izdaji je izšla leta 1993 pri založbi Seuil.

tudi izginila in pustila mladeniča samega sredi sobe. Bila je skromno opremljena: postelja, prekrita z rožastim platnom, miza, stol. Na mizi je čakala pripravljena večerja: bobova juha, goveja pečenka. Skoz visoko okno spalnice je mladenič videl, kako se je izza oblakov prikazala polna luna; sedel je za mizo in začel jesti. In s to samotno večerjo se je prvi del končal.

Drugi del je sam obsegal skoraj štiri petine knjige in zelo hitro se je izkazalo, da je kratka uvodna pripoved samo anekdotični izgovor zanj. Šlo je za dolgo izpoved v napihnjeno liričnem tonu, prepredeno s pesmimi, z zagonetnimi izreki in bogokletnimi uroki. Komaj je Vincent Degraël začel brati, ga je prevzel občutek nelagodja, ki ga nikakor ni mogel jasno določiti, a se je samo še krepil z vsako stranjo knjige, po kateri je listal z vedno bolj tresočo roko: bilo je, kot da bi stavki pred njegovimi očmi nenadoma postali znani, ga začeli neustavljivo spominjati na *nekaj*, kot da bi se branju vsakega stavka dopisoval, ali bolje, ga nadpisoval jasen in obenem meglen spomin na neki stavek, ki bi lahko bil skorajda identičen in ki bi ga lahko prebral že kje drugje; kot da bi te besede, ki so bile nežnejše od ljubkovanja ali zahrbtnejše od strupa, te zdaj kristalno jasne, zdaj hermetične besede, zdaj opolzke, zdaj nežno tople, očarljive, labirintske besede, ki so nenehno, kakor ponorela igla kompasa, nihale med silovitostjo prividov in med neverjetno jasnostjo, zarisovala zmedeno zgradbo, za katero bi lahko bil kdo prepričan, da v njej prepozna brez reda pomešane Germaina Nouveauja in Tristana Corbièra, Villiersa in Banvilla, Rimbauda in Verhaerena, Charlesa Crosa in Léona Bloya.

Vincent Degraël, ki je v svoje delovno področje vključeval prav te avtorje – že nekaj let je pripravljajl doktorat o "razvoju francoske poezije od parnasovcev do simbolistov" – je najprej mislil, da je to knjigo zares lahko prebral ob enem izmed svojih raziskovanj, potem pa, da je bil žrtev varljivega *déjà vuja* pri katerem je, tako kot takrat, ko vas že samo okus požirka čaja nenadoma prestavi trideset let nazaj v Anglijo, zadostovala že malenkost, zvok, vonj, kretnja – mogoče tisti trenutek, ko se je oklevajoče ustavil, preden je knjigo potegnil s police, kjer je bila uvrščena med Verhaerena in Vielé-Griffina, ali pa poželjivost, s katero je preletel prve strani – da je neki varljiv spomin kot prekrivajoča plast vse do nerazumljivosti skalil njegovo trenutno branje. A kmalu ni bilo več mogoče dvomiti in Degraël se je moral sprijazniti z dejstvi: mogoče mu jo je spomin res zagodel, mogoče je bilo res samo naključje, če se je zdelo, da si je Vernier pri Catullu Mendèsu izposodil svoj "samo šakal straši še po kamnitih grobovih", mogoče bi morali upoštevati slučajna križanja, očitne

vplive, namerne poklone, nezavedno kopiranje, hotene *pasticcie*, ljubezen do citatov, uspela ujemanja, mogoče bi morali sprejeti mnenje, da takšni izrazi, kot so "tek časa", "zimске meglice", "mračno obzorje", "globoke votline", "pršeči vodnjaki", "spreminjajoča se svetloba divjega podrastja", po vsej pravici pripadajo vsem pesnikom in da je potemtakem prav tako običajno, če nanje naletimo v odlomkih Huga Verniera ali pa v kiticah Jeana Moréasa, toda popolnoma nemogoče je bilo, da ne bi skoraj besedo za besedo že med samim branjem prepoznal zdaj fragment Rimbauda ("Razločno sem videl mošejo namesto tovarne, bobnarsko šolo, ki so jo zgradili angeli") ali Mallarméja ("zimска jasnina, čas kristalno čiste umetnosti"), zdaj Lautréamonta ("V ogledalu sem opazoval ta usta, ki jih je izmaličila moja lastna volja"), Gustava Kahna ("Pusti, da pesem izzveni ... moje srce joče / Saje se plazijo okrog jasnine. Svečano / Počasi se je vzdignila tišina, strah vzbuja / Znani zvoki osebne negotovosti") ali pa le za spoznanje spremenjenega fragmenta Verlaina ("sredi neskončnega dolgčasa ravnine se je sneg svetlikal kakor pesek. Nebo je bilo bakreno rdeče. Vlak je brezšumno drsel ...") itd.

Ura je bila štiri zjutraj, ko je Degrahl nehal brati *Zimsko potovanje*. Odkril je kakih trideset izposojenih odlomkov. Prav gotovo jih je bilo še več. Knjiga Huga Verniera je bila očitno zgolj občudovanja vredna kompilacija pesnikov s konca 19. stoletja, bohotna pesniška lepljenka, mozaik, v katerem je bil skoraj vsak delček delo koga drugega. Toda prav v trenutku, ko si je poskušal zamisliti tega neznanega avtorja, ki je iz knjig drugih avtorjev hotel črpati samo snov svojega teksta, ko si je nameraval v domišljiji vse do njegove dopolnitve predstavljati ta blazni in čudoviti projekt, je začutil, kako se v njem rojeva vznemirljiv sum: spomnil se je, da je medtem, ko je knjigo jemal s police, samodejno pogledal njen datum, saj ga je k temu gnal vzgib mladega raziskovalca, ki nikoli ne vzame v roke nekega dela, ne da bi si ogledal njegove bibliografske podatke. Morda se je zmotil, toda prepričan je bil, da je prebral letnico 1864. Z razbijajočim srcem je stvar preveril. Prav je prebral: to je pomenilo, da je Vernier z dvema letoma prednosti "citiral" Mallarméjev verz, deset let pred njegovimi "Pozabljenimi napevi" plagiral Verlaina, pisal na način Gustava Kahna skoraj četrto stoletja pred njim! To je pomenilo, da niso bili Lautréamont, Germain Nouveau, Rimbaud, Corbière in še precej drugih nič drugega kot prepisovalci genialnega in prezrtega pesnika, ki mu je uspelo v enem samem delu združiti samo substanco, iz katere so se po njem napajali trije ali štirje rodovi piscev!

Razen če seveda datum natisa, ki ga je nosilo delo, ni bil napačen. A Degraël te hipoteze ni hotel vzeti v obzir: njegovo odkritje je bilo preveč čudovito, preočito, preveč neizogibno, da ne bi bilo resnično, in že si je predstavljal vrtoglave posledice, ki jih bo potegnilo za seboj: velikanski škandal, kakršnega bo predstavljalo javno razkritje te preroške antologije, razsežnosti njegovih posrednih učinkov, neizmernost ponovnega preverjanja vsega, kar so literarni kritiki in zgodovinarji že leta in leta neomajno razglašali. In bil je tako nestrpen, da se je dokončno odrekel spanju ter se naglo spustil v knjižnico, da bi poskusil izvedeti še kaj več o tem Vernieru in o njegovem delu.

Našel ni ničesar. Tistih nekaj slovarjev in priročnikov, ki jih je vsebovala knjižnica Borradovih, ni omenjalo obstoja Huga Verniera. Niti gospod in gospa Borrade niti Denis mu niso mogli povedati kaj več: knjigo so kupili na neki javni dražbi pred desetimi leti v Honfleurju; preleteli so jo, ne da bi ji posvečali posebno pozornost.

Cel dan se je z Denisovo pomočjo Degraël ubadal s sistematičnim pregledovanjem dela in pri tem iskal njegove na vse strani raztresene fragmente v desetinah anatologij in zbirk: našel jih je skoraj tristo petdeset, razdeljenih med skoraj trideset avtorjev: najslavnejši kot tudi najnepomembnejši pesniki s konca stoletja, sem ter tja celo nekateri prozaisti (Léon Bloy, Ernest Hello), so si *Zimsko potovanje* očitno vzeli za biblijo, iz katere so črpali svoje najboljše stvaritve: Banville, Richepin, Huysmans, Charles Cros, Léon Valade so delali družbo Mallarméju in Verlainu ter še drugim, danes pozabljenim avtorjem z imeni Charles de Pomairols, Hyppolite Vaillant, Maurice Rollinat (varovanec George Sandove), Laprade, Albert Mérat, Charles Morice ali Antony Valabrègue.

Degraël si je v blokec skrbno zapisal seznam avtorjev z referencami njihovih izposojenih odlomkov ter se vrnil v Pariz, trdno odločen, da bo že naslednji dan svoje raziskovanje nadaljeval v Narodni knjižnici. A razvoj dogodkov mu tega ni dovolil. V Parizu ga je čakal poziv. Bil je mobiliziran v Campiègne, a se je – ne da bi sploh utegnil dojeti zakaj – znašel v Saint-Jean-de-Luzu, bil premeščen v Španijo in od tam v Anglijo, v Francijo pa se je vrnil šele konec leta 1945. Vso vojno je s seboj prenašal svoj blokec in po čudežu mu je uspelo, da ga ni nikoli izgubil. Njegovo raziskovanje seveda ni veliko napredovalo, vseeno pa je prišel do nekega zanj poglobitnega odkritja: v Britanskem muzeju mu je uspelo pregledati *Splošni katalog francoskih knjigarn* ter *Francosko bibliografijo* ter tako potrditi

senzacionalno hipotezo: *Zimsko potovanje* (Huga) Verniera je bilo zares izdano leta 1864 v Valenciennesu, pri tiskarni in knjigarni Hervé Frères, in ker je kot za vsa druga v Franciji izdana dela tudi zanj veljala obvezna oddaja izvodov v državne knjižnice, so ga vložili v Narodno knjižnico in mu dodelili kodo Z 87912.

Kot redni profesor v Beauvaisu je Vincent Degraël odslej ves svoj prosti čas posvečal *Zimskemu potovanju*.

Poglobljene raziskave dnevnikov in korespondence večine pesnikov iz konca 19. stoletja so ga hitro pripeljale do prepričanja, da je Hugo Vernier v svojem času užival sloves, kakršnega si je zaslužil: opazke kot na primer "danes prejel pismo od Hugoja", ali "napisal dolgo pismo Hugoju", "celo noč prebiral V. H.", ali pa še slavne besede "Hugo, samo Hugo" Valentina Havercampa se nikakor niso nanašale na "Victorja" Hugoja, ampak na tistega prekletega pesnika, za čigar kratko delo so se očitno vneli vsi, ki jim je prišlo v roke. V oči bijoča protislovja, ki jih literarni zgodovini ni nikoli uspelo pojasniti, so tako prišla do edine logične razrešitve in Rimbaudev stavek: "Jaz je drugi," ter Lautréamontov: "Poezija mora biti delo vseh, ne pa enega samega," sta bila seveda napisana z mislijo na Huga Verniera ter na vse, kar sta avtorja dolgovala njegovemu *Zimskemu potovanju*.

A bolj ko je izpostavljajal odločilno vlogo, ki bi Hugu Vernieru morala pripasti v francoski literarni zgodovini s konca prejšnjega stoletja, manj otipljivih dokazov je lahko ponudil: kajti nikoli več mu ni uspelo dobiti v roke nobenega izvoda *Zimskega potovanja*. Izvod, ki si ga je ogledal, je bil uničen – hkrati z vilo – med bombardiranjem Le Havra; v Narodno knjižnico vložnega izvoda ni bilo pod njegovo kodo, ko si ga je hotel izposoditi, in šele po dolgotrajni proceduri mu je uspelo izvedeti, da so knjigo leta 1926 poslali h knjigovezu, a je ta ni nikoli prejel. Vsa poizvedovanja, v katera je vključil desetine in stotine knjižničarjev, arhivarjev in knjigarnarjev, so se izkazala za neuspešna in kmalu je bil prepričan, da so vseh petsto izvodov namerno uničili prav ljudje, ki jim je bila knjiga neposreden navdih.

O življenju Huga Verniera ni Vincent Degraël izvedel nič ali skoraj nič. Iz nenadejane notičke, ki jo je iztaknil v malo znani *Biografiji znamenitih mož Severne Francije in Belgije* (Varviers, 1882), je izvedel, da se je rodil v Vimyju (Pas-de-Calais) 3. septembra 1936. Toda matične knjige mesta Vimy so zgorele leta 1916 hkrati z duplikati, ki so bili shranjeni v arraški prefekturi. Verjetno ni bil nikoli izpolnjen noben mrliški list.

Skoraj trideset let si je Vincent Degraël zaman prizadeval zbrati dokaze o obstoju tega pesnika in njegovega dela. Po njegovi smrti v umobolnici v Verrièresu se je nekaj njegovih nekdanjih učencev lotilo urejanja neizmernega kupa dokumentov in rokopisov, ki jih je zapustil: med njimi je bil v črno platno zavit debel register z nalepko, na kateri je bilo s skrbnim lepopisom zapisano *Zimsko potovanje*: prvih osem strani je popisovalo zgodbo tega neuspešnega raziskovanja; drugih tristo dvaindevetdeset strani je bilo praznih.

Prevedla Suzana Koncut